

"BABY" BISKUP

PŘÍBĚH NEJMLADŠÍHO BISKUPA V ZEMI TOMÁŠE HOLUBA (49) začneme už v čase po druhé světové válce: ve farnosti v Červeném Kostelci žili tři kamarádi, kteří se chtěli stát kněžími. Komunisté jim to zatrhli a jako politicky nespolehlivé poslali na tři roky k pětépákům. Místo kolárku si vzali kravatu, oženili se a měli dohromady 22 dětí. Pět z nich jsou dnes kněží. Monsignore Holub je jedním z nich.

ZABÍJET

S TOMÁŠEM HOLUBEM O LÁSCE, ZLU, ISLÁMU A ZDA BY DOKÁZAL ZABÍJET

- Jak vůbec mladého kluka napadne, že bude knězem?

To bych taky rád věděl. Ale když Hospodin nabídne, člověk řekne jo.

- To je tak jednoduché? Hospodin nabídne...

Víte, já pocházím z katolické rodiny. Ale zásadní zvrat, jenž mě nasměroval ke kněžství, přišel na konci třetího náchodského gymnázia. Hrál jsem intenzívně volejbal, připravovali jsme se na mistrovství republiky, jenže já dostal žloutenku. Nesměl jsem nic kromě vycházek. Při jedné z nich s jedním knězem jsem dostal otázku, zda jsem nepřemýšlel o kněžské dráze. Zasáhla mě. Vnímal jsem ji tehdy jako osobní nabídku, která je strašně vážná, věděl jsem, že musím říci buď jo, nebo ne. A když řeknu ne, tak utíkám před férovou nabídkou. No a osmnáctiny jsem už pak slavil v litoměřickém semináři.

- Byl jste v té době zamilovaný?

Byl jsem zamilovaný.

- Je to velice osobní, ale nedá mi to: vy jste se vzdával i té lásky kvůli kněžství?

To ne. Samozřejmě že byly situace, kdy jsem musel zodpovědně hledat cestu, kudy dál, ale takové rozhodování mezi Bohem a dívkou jako v tom srdceryvném filmu Ptáci v trní to nebylo. Srdcem jsem se rozhodl, že má cesta míří ke kněžství.

- Nelitujete tedy, že nemáte děti, rodinu? Napadlo vás to někdy?

Určitě napadlo. Přišly chvíle, kdy člověk zalitoval, že děti nemá. Moje sestra má však osm dětí, jsem obklopen fajn rodinami.

- Jste nejmladší biskup v zemi, sám si říkáte "baby" biskup. Váš dědeček Karel Řičář byl zase nejmladším meziválečným poslancem. Komunisté ho v padesátých letech obvinili z vlastizrady a zavraždili. Jak jste s tím vyrůstal?

Dědečka Karla jsem znal krátce, zemřel, když mi byly čtyři nebo pět. Jeho příběh se však samozřejmě hluboce zapsal do života naší rodiny. Komunistická moc na něj ušila boudu, poslala za ním konfidenta, jeho bývalého spolupracovníka, který ho požádal o spolupráci s cizími mocnostmi. Děda sice s odkazem na rodinu odmítl, ale toho člověka nenahlásil. Dostal třináct let. Jeho osud jasně formoval naši rodinu protikomunisticky a také v nějaké zodpovědnosti za činy, které když člověk udělá, budou mít i následky.

- Tatínek chtěl být také knězem. Nestal se jím kvůli dědečkovi?

Ne, to bylo jinak. Děda Karel byl otcem maminky. Ale celý ten příběh mých rodičů je velice zvláštní. Maminka chtěla být lékařkou, osmkrát se hlásila na medicínu, pochopitelně byla bez šancí. Můj otec zase chtěl být knězem a osm let čekal, až se otevře seminář, jenž by nebyl komunistický. Pak se jednou potkali, narodil jsem se já a stal se knězem. A moje ségra se stala lékařkou. Pánbůh to zkrátka posunul o jednu generaci.

- Příběh vašeho tatínka je barvitější, jak jsem slyšela...

To ano. Byli tři kamarádi, otec jeden z nich, kteří studovali v semináři. Když z něj museli odejít, poslali je komunisté jako politicky nespolehlivé na tři a půl roku k pomocným technickým praporům, alias černým baronům. Kluci se rozhodli, že neemigrují, oženili se a měli dohromady 22 dětí. Ze dvou rodin pak časem vzešlo pět kněží, já jsem jeden z nich. Z té druhé rodiny, Brožových, jsou dnes čtyři kněží. Můj bratr chvíli uvažoval, že bude šestý, byl se mnou v semináři, ale rozhodl se jinak.

- Místo tří kněží jich je tedy dnes pět. Někdo by řekl "boží počty". Kdo anebo co je vlastně Bůh?

Já jsem ho potkal jako toho, kdo člověku nabízí perspektivu lásky a seberealizace.

- Díváte-li se kolem sebe, na všudypřítomné zlo, nepochybujete někdy, zda Bůh opravdu je?

Měl jsem dramatické pochybnosti o víře jako vojenský kaplan v Bosně v čase těsně po balkánské válce. Tam jsem se se zlem, skutečně brutálním zlem, setkal nejvíc v životě. Překvapila mě jeho schopnost vysmívat se jakékoli snaze o férovost. Je to strašně nefér partner, silnější než dobro, o něž se člověk snaží. Využije každou podlost, aby zadupalo cokoli, co má charakter dobra. Zlo je

svině. Mne to tenkrát dovedlo až na hranu ztráty víry. Sám sebe jsem se ptal, jestli náboženství není jen berlička a křesťanství jen kulturní fenomén Evropy. To dilema jsem prožíval i tehdy, když jsem se potkal na misích s islámským světem nebo i s asijským světem v Číně a Jižní Koreji.

- Zlo přece není jen ve válce...

Ale v ní jsem se s ním potkal koncentrovaně. Tam jsem o víře pochyboval docela vážně a musím říci, že důvod, proč jsem ji neztratil a nakonec naopak upevnil, neumím moc popsat. Vlastně neumím říct racionálně, co to bylo.

- Myslela jsem, že pro hluboce věřící je jasné, proč dobro pokaždé nevyhrává.

I pro mě je to záhada, již ne umím vysvětlit. Zatím jsem se setkal jen s vysvětlením, které bylo buď akademické, nebo omezené.

- Nedávno byl ve Francii islamisty zavražděn kněz. Byl to pro vás nějaký mezník, zlom, anebo smrt z rukou teroristy jako každá jiná?

Ano, ta vražda má jiný rozměr. Protože sahá po dalším symbolu toho, co znamená evropská kultura. Nikoliv jen po svobodě, ať už ji chceme vnímat jako dekadentní, či skvělou, ale také po kořenech víry a identity, které Evropa v sobě nese.

- Probíhá válka náboženství?

Já jsem pořád přesvědčen, že je rozdíl mezi islámem a islamismem. Válka s islamismem tu jednoznačně je. Islamismus vykládá islám velmi nebezpečně a je

dnes něčím, co má v islámském světě velikánský vliv. Islám, stále věřím, není ve své podstatě něčím, co bychom mohli označit zlem.

- To říkáte spíš s nadějí a doufáním, anebo s přesvědčením?

Skutečně věřím. Osobně jsem potkal lidi, ať už v Bosně, anebo v Iráku, kteří žili islám a byli to lidé velice vzdělaní a rozumní. Ale je nutné, aby islám své podstatě dostál a byl schopen dialogu. Ty skupiny, jež nejsou dialogu schopny, pak musíme vnímat jako hrozbu.

- Katolický kněz Tomáš Halík nepřímě označil pražské arcibiskupství, vedené kardinálem Dukou, spolu s konvičkovci za spojence džihádistů. Co si o tom myslíte?

K tomu se nebudu vyjadřovat. Leda byste mi dala k dispozici na vysvětlení zbývající stránky Refl exu...

- To raději ne. Vy jste napsal disertační práci o etice v boji proti terorismu a zabíjení ve spravedlivé válce. Máte pocit, že západní civilizace s terorem bojuje správně, nebo by měla přitvrdit, víc se uzavřít?

Myslím, že Evropě extrémně chybí důslednost a ochota k prevenci, což ji v boji proti terorismu oslabuje a ničí.

- Co máte konkrétně na mysli?

Důslednost jí chybí například při střežení hranic. Je-li celý princip Schengenu postavený na tom, že svoboda pohybu je vázaná na legálnost pobytu, tak je to třeba důsledně dodržovat. To se zdaleka neděje. Prevencí myslím připravenost Evropy obětovat cosi ze svého blahobytu a pomoci v těch zemích, které se

potenciálně stávají zdrojem migrace. Možná by to před rokem stálo mnohem míň, než teď Evropa dává bez mrknutí oka do smlouvy s Tureckem. Ty peníze jsme měli dát do zemí, odkud přicházejí běženci, už loni. Varovné zprávy byly k dispozici.

- Už jsme krátce zmínili vaše vojenské kaplanství. Duchovní službu v české armádě jste po pádu totality dokonce obnovoval, stal jste se vojenským kaplanem, pak hlavním kaplanem, byl jste na misích v Bosně, v Iráku, v Afghánistánu... S čím jste se tehdy, na počátku devadesátých let, nejvíc potýkal?

Pro mě to byla obrovská životní škola. První kaplanské kroky jsem dělal v jednotce IFOR v Bosně v letech 1996–97, tedy těsně po válce. Byl jsem první vojenský kaplan po více než padesáti letech. To byla ohromná směsice úplně nových věcí. Nejen osobních, co to dělalo s mou identitou kněze, s mou vírou, jak jsem o tom ostatně už mluvil. Při obnově duchovní služby v armádě jsem se střetával se dvěma velmi silnými a nebezpečnými očekáváními. Za prvé, že místo rudých politruků přijdou černí politrucci a budou to stejní ideologové se stejným mocenským zákulisním vlivem, protože ministerstvo obrany tehdy vedli lidovci. Mnozí lidé se proto ke mně chovali zjevně nepřátelsky nebo zjevně úlisně. Pak tu byla druhá představa, totiž že se farář bude na vojně starat jen o pár věřících, dělat pro ně bohoslužby a ostatní budou mimo jeho zájem. A mezi těmito dvěma extrémy se rodilo to, čím dnes duchovní služba je: nabídka lidského setkání s každým, kdo je v armádě.

- Stalo se vám, že byste někdy sám sebe zklamal, anebo si naopak řekl: Zaplaťbůh, že tady jsem?

Tak určitě. Ale že bych si něco vyčítal a nesl trauma, to ne. Chvilé, kdy jsem si říkal, že je dobře, že tam jsem, byly. Jedna z nich byla na začátku mise v Bosně. Setkal jsem se s člověkem, který vážně uvažoval o sebevraždě a chtěl, abych předal jeho ženě vzkaz. Sebevraždu nakonec nespáchal. To si pak člověk říká, že jeho služba má smysl.

- Bylo mezi vojáky na misích hodně věřících? Nějak mi to k té drsné službě moc nesedí.

To by bylo zase na dlouhou řeč. Tedy jen malá poznámka: myslím si, že církev obecně, možná v Evropě, je v něčem zženštělá a mnoho jejích rysů není pro vojáky akceptovatelných. Ne proto, že by víra byla neakceptovatelná, ale forma, kterou ji církev prezentuje, není adekvátní tomu, co ti vojáci prožívají.

- Co si mám pod zženštělostí představit? Že se kaplan s vojáky neplazí v první linii, ostřelován kulkami zprava zleva?

To ne. Bosna mě dovedla k přemýšlení nad akcenty mužské a ženské spirituality. Pro chlapa je důležité, že Bůh je veliký, že je to ten Pán veškerenstva, že není jen teplíčkem domova. Kdežto pro ženy, myslím, je právě schoulení v Boží náruči prvotní. I chlap samozřejmě potřebuje schoulení, ale ne tolik, a navíc se před ostatními chlapama stydí. Podle mě dnešní církev zdůrazňuje právě tu něžnost a blízkost, naopak, že je Bůh mocnej pantokrator, dává až na druhé třetí místo. Tím se tak trochu stává v armádě mimoběžnou. Lidé v armádě, v té hrůze, přitom nějaké útočiště potřebují. Na misích se vždy dělili na dvě poloviny – jedni se stávají zvířaty a živočišně přežívají, druhí začínají přemýšlet o smyslu všeho. To se v tomhle dramatickém prostředí odehrává silněji než v normálním světě. A církev by jim mohla pomoci. I nevěřícím.

- Jste plukovník, šarže. Mohl jste vojákům dát třeba rozkaz k palbě?

Kdepak. Kaplan je jediný důstojník, jenž nemá přímou velitelskou pravomoc.

- A má zbraň?

Kaplani nemají, i když v Afghánistánu měli kluci výjimečně zbraně z bezpečnostních důvodů. Lidé beze zbraní nebo s krátkou zbraní byli totiž nejvyhledávanějším cílem odstřelovačů, proto přišlo nařízení, že všichni musí nosit dlouhou zbraň. Na rozdíl od Američanů a Britů nemají čeští kaplani ani bodyguarda. To je strašně zajímavé. Zbraň je symbolem mužství, ať už tam ten falický rozměr vidíte, nebo ne. A být mezi vojáky beze zbraně jako muž je strašně provokující – jak je možný, že své mužství tou zbraní nepodtrhuje. Zároveň musí kaplan dělat vše jako ostatní vojáci, splňovat všechny fyzické nároky. Minimálně v českých podmínkách si tedy kaplan na slečinku hrát nemůže. Tím pádem to je něco, co je obrovským prostorem pro znepokojení pro ty vojáky, kteří hledají smysl toho, co dělají.

- Zbraň jste tedy neměl, i když výcvik jste prodělal. Dokázal byste ji použít?

Když jsem odjížděl na misi do Bosny, tuhle otázku jsem si kladl. Teoreticky jsem to měl sám se sebou vyříkané, ale jak by to bylo prakticky, to vážně nevím. Byl jsem připraven nechat se zastřelit než někoho zastřelit sám, což podle mne patří k identitě kaplana. Nádherně je to téma zpracované v Croninově románu Klíče království nebeského – zda se máte dívat na to, že někdo zabíjí lidi, kteří jsou vám svěřeni. Také ve filmu Mise (The Mission) je to skvěle popsáno. Film má neskutečně zajímavý závěr: jsou dva jezuité, spolu budovali v Jižní Americe misii, jež čelí útoku. Jeden z nich odchází s tím, že organizuje domobranu, učí domorodce střílet a bojuje s nimi proti násilníkům. Druhý vezme eucharistii a jde s tou monstrancí beze zbraně nechat se zastřelit. Já se přiklonil k té druhé variantě. Ale nejsem si jist, že kdyby šlo o lidi, které by měl člověk rád a žil tam pro ně, jestli bych nezvolil tu první. Tak jsem si říkal, že to nechám na Hospodinu, obě cesty jsou správné, záleží, jak to člověk v tu chvíli vyhodnotí.

- Snad mi tu otázku dovolíte: jako kaplan jste byl mladý muž, měl jste uniformu i kolárek, ženy vás nejspíš trošku obdivovaly, ne?

Jo.

- *Ptám se proto, že u nás je asi nejznámějším vojenským kaplanem Haškův feldkurát Katz v podání Miloše Kopeckého, který pije, má slečny, karbaní. Znáte ho?*

Jistěže. Nevidět otce Mulcahyho z M. A. S. H. a feldkuráta Katze?! Bez toho není možné fungovat v armádě jako duchovní. Je to zásadní.

- *Dnes vojenští kaplani neholdují ženám, vínu, zpěvu?*

Nemůžu dát za všechny kaplany světa ruku do ohně. Obě postavy jsou do značné míry skvělé karikatury. Vůbec nejsou blbý. Katz je výsledkem něčeho, co je velkým pokušením. Dodnes se člověk může potkat s tím, že se do armády dostávají duchovní, kteří se neuplatnili v civilním životě. Já jsem se s tím v některých zemích setkal a pak to skutečně končí podobně jako u Katze. Unést pozici kaplana v armádě totiž není jednoduché. Zvlášť pokud vám ta hierarchie umožní stát se establishmentem. To je největší nebezpečí. Proto je dobré se na film dívat a přemýšlet, kde jsou rizika reálné situace, abyste takhle neskončila.

- *Než jste se stal plzeňským biskupem, byl jste generálním sekretářem biskupské konference a mj. řešil s politiky církevní restituce. Jaká je česká politika?*

Jednou větou? Je to pragmatismus par excellence, v němž si každého člověka, jenž má zásady a je pro ně schopen něco obětovat, musíme považovat.

- *Myslíte, že církev bude jiná, když bude mít majetek?*

Jednoznačně. Je to obrovská šance. Ze tří důvodů. Za prvé – v této chvíli je potřeba jednoznačně zvolit priority, protože všechno možné není. Každý z biskupů musí říct, co bude podporovat, co ne, a musí si to vzít na triko. To je úplně jiný způsob rozhodování, cosi strašně dospělého, co církev do té doby

nedělala. Za druhé majetek učí úctě k lidem, kteří dělají jiné věci a umějí vydělávat peníze. A za třetí to osvobozuje od příliš těsného spojení se státem. Dotace vždycky znamenají obrovský vliv a snahu chovat se tak, aby byly větší nebo abych já dostal víc než ten druhý. Samozřejmě, když to církev nezvládne, může spadnout do pořádných průšvihů.

- Zdá se – nomen omen –, že jste člověk, jenž raději holuba na střeše než vrabce v hrsti?

Asi ano. Myslím si, že jsem chtěl být svému jménu věrný. Je potřeba mít vize a riskovat. Holub je docela dobrý pták. Mám ho i dvakrát ve svém biskupském znaku.

- Říkal jste, že Hospodin vám kdysi nabídl kamarádství. Prozradil vám také, že si vás papež František letos vybere za plzeňského biskupa?

V tomto duchu rozhovor nebyl. Poctivě však musím říci, když jsem si matematicky spočetl, kolik evropských generálních sekretářů se stává biskupy – a já sekretářem byl –, tak mě ta možnost napadla. Otec František se vás prý v žertu zeptal, protože vypadáte dost mladě, jestli máte vůbec maturitu. To bylo už vloni v Římě. Byl jsem Františkovi představen a královéhradecký biskup Vokál poznamenal, že jsem generálním sekretářem biskupské konference, i když nejsem biskupem, což není v zemích Evropy běžné. František se na mě podíval a řekl: To nemáš maturitu, že tě neudělali biskupem?

- Každopádně jste nejmladším biskupem v zemi, máte twitterový účet, v médiích jste prozradil, že jste fanda BlackBerry, zatímco váš předchůdce, biskup Radkovský, má radši iPhone... Je vám jako prelátovi tahle moderní komunikace opravdu k něčemu dobrá?

Twitter nebyl mou původní ambicí. Přesvědčil mě jeden novinář. A dřív jsem ho využíval častěji než teď na biskupství. Beru to jako jeden z kanálů, který docela dost lidí a rozumných lidí sleduje. Nepoužívám ho tedy jen proto, že se to v dnešní době "musí", ale přijde mi pro dialog se společností smysluplný. Facebook mě moc nebere.

- Závěrem otázku: byl jste farářem, učitelem na gymnáziu, vojenským kaplanem, sekretářem biskupů, nyní jste plzeňským biskupem... co bude dál?

Já mám tady, v Plzni, na hřbitově hrob. Je tu biskupská hrobka. Tohle je místo s definitivou.

MONSIGNORE TOMÁŠ HOLUB (49) Od jara letošního roku plzeňský biskup. Kněžské svěcení přijal v roce 1993 z rukou biskupa Karla Otčenáška. Teologii a filozofii studoval v Litoměřicích, posléze i v Salcburku, Praze a Římě. Má doktorát z morální teologie, disertační práci věnoval tématu Etické aspekty boje proti terorismu ve světle učení o tzv. spravedlivé válce. V devadesátých letech spoluzakládal armádní duchovní službu. V roce 1996 se stal prvním vojenským kaplanem, posléze i hlavním kaplanem AČR. Působil ve vojenských misích v Bosně a v Kosovu, jako hlavní kaplan mnohokrát navštívil mise v Kuvajtu, v Iráku a v Afghánistánu. Radil sedmi ministrům obrany. Jako sekretář České biskupské konference mj. řešil církevní restituce. Jeho bratrem je matematik a filozof Štěpán Holub. Dědeček Karel Řičář byl meziválečným poslancem, komunistický režim ho věznil za údajnou velezradu.